

crediteuren- en debiteuren-rekeningen moeten worden betrokken, blijkt niet duidelijk.

Trouwens ook op andere punten is de schrijver o.i. niet voldoende positief. Herhaaldelijk wordt geschreven, de accountant *kan* dit of dat doen, maar o.i. had er moeten staan *moet* of *zal* dat doen om zich de vereiste zekerheid te verschaffen.

Als voorbeeld noemen wij blz. 137 in verband met de controle op geconsigneerde goederen.

Van de investigations worden een paar voorbeelden uitvoerig besproken. Dat elke investigation een volkomen controle moet zijn, in verband met en gericht op het speciale doel, vonden wij niet vermeld. Vooral aan de credietcontrole wordt veel aandacht besteed. Schrijver legt daarbij de nadruk op de controle van de balans en wil de resultatenrekening meer door cijferbeoordeling controleren.

De vraag rijst of daardoor voldoende zekerheid kan worden verkregen. Bij de algemene controle tot vaststelling van de jaarrekening volstaat de accountant toch ook niet daarmee.

Als de beschikbare tijd onvoldoende is om een volkomen controle te verrichten, doet de public accountant o.i. beter zulk een investigation niet op zich te nemen.

Ook aan de inhoud van het rapport wordt door schrijver de nodige aandacht besteed en er worden tal van behartigenswaardige opmerkingen gemaakt.

Hier mogen echter o.i.: enige opmerkingen over de plaats en de aard van het voorbehoud niet ontbreken.

Wij zouden verder gaarne het advies gezien hebben om de conclusie, waartoe de accountant is gekomen, reeds in de aanvang van het rapport te vermelden, na de herhaling van de opdracht.

Jammer is o.i., dat in het hoofdstuk over de verantwoordelijkheid een behandeling van de theoretische grondslagen niet meer aandacht heeft, terwijl de uitspraken van Engelse rechters een grote plaats innemen. De laatste zijn voor onze leer van de accountantscontrole niet zo belangrijk.

In een boekbespreking komt men er licht toe te wijzen op zwakke plekken, die bij het doorlezen zijn opgevallen. Wij zouden er meer kunnen noemen.

De lezer leide daaruit niet af, dat wij alleen maar bezwaren hebben. Naar onze mening verdient het werk van Spinoza Cattela veel waardering en wij kunnen studerenden dan ook een grondige verwerking van het boek zeker aanbevelen. Volledig is het boek, dat een Inleiding tot de leer van de accountantscontrole wil zijn, natuurlijk niet.

Over de controle bij bijzondere bedrijven, fabrieken, banken, verzekeringswezen, vervoerbedrijven valt veel meer te zeggen. Misschien komt daarover nog eens een afzonderlijke monografie van een of meerdere collega's.

BOEKBESPREKING

Enige opmerkingen over de statistiek voor het kruideniersbedrijf.
(Uitg. Stichting Economisch Instituut v. d. Middenstand 1948)

door Drs W. J. v. d. Woestijne

Dank zij het Instituut voor de Middenstand beschikt Nederland over vrij behoorlijk materiaal betreffende middenstandsbedrijven. In het bij-

zonder de kruideniersbranche is in deze goed vertegenwoordigd. Ook bovenstaande publicatie, de 13de in de reeks, geeft vele belangrijke gegevens en verdient in de kringen van practici en theoretici volle aandacht. Voor accountants geeft deze statistiek zeer bruikbaar vergelijkingsmateriaal, waarop cijfer-analyses gebouwd kunnen worden.

Wanneer wij in deze bespreking enkele critische opmerkingen zullen maken, dan is de bedoeling hiervan niet om de waarde van het gebodene te verkleinen, want die waarde staat vast, maar om een bijdrage te leveren voor verdere uitbouw en verbetering van deze reeds nu belangrijke statistiek.

Het aantal deelnemers bedroeg in 1946: 368. Alleen door een regelmatige opvoeding van de ge-enquêteerden heeft men dit aantal, dat zeker voor deze onderzoeken voldoende is te achten, kunnen bereiken. In verschillende opzichten is de steekproef niet representatief. De provincies Noord- en Zuid Holland zijn met 196 bedrijven te sterk, Zeeland en Limburg resp. 8 en 9 bedrijven, zijn te zwak vertegenwoordigd. De gemeenten met meer dan 100.000 inwoners zijn te sterk, die van 50.000—100.000 te zwak aanwezig.

Dit niet representatief zijn van de steekproef heeft hier evenwel geen nadelige gevolgen, want deze onderscheidingen zijn niet relevant gebleken, althans is dit zo ten opzichte van het aantal inwoners van de vestigingsplaats (zie staat 2). De cijfers voor omzet, inkoop en kosten variëren hier merkwaardig weinig. Het zal dus geen zin hebben in dit opzicht naar een vervolmaking van de steekproef te streven. Een kleine terminologische verduidelijking is hier evenwel gewenst. Gesproken wordt van „plaatsen” boven de 250.000 inwoners. Waarschijnlijk is hier bedoeld: „gemeenten”. Tussen beide termen is verschil en het is dus wel gewenst om aan te geven of men hier onder „plaatsen” bebouwde kommen of gemeenten verstaat.

In vroegere statistieken nam men niet alleen gegroepeerde cijfers op maar ook de cijfers van de individuele bedrijven. Deze zijn ditmaal niet gepubliceerd. Hiermede heeft o.i. de statistiek aan betekenis ingeboet.

Wij krijgen nu slechts groepsgemiddelden, doch kunnen niet zien hoe dit gemiddelde is opgebouwd, m.a.w. welke spreiding er in het materiaal zit.

Zou men nu nog op andere wijze, bijv. door publicatie van de standaarddeviaties, inzicht in deze spreiding hebben gegeven, dan zouden wij met deze beperking nog vrede kunnen hebben. Thans kunnen wij slechts hopen, dat het Instituut te dien opzichte op zijn schreden terugkeert.

Evenals in vorige publicaties, kent het Instituut ook thans grote, o.i. veel te grote betekenis toe aan het z.g. economisch resultaat. Onder economisch resultaat verstaat men de economische netto winst, dus het eventuele residu nadat afschrijvingen en ondernemersloon (hier dikwijls een z.g. gewaardeerd loon) in rekening zijn gebracht. Indien *alle* economische kosten zijn afgetrokken, kunnen de bedrijven rendabel blijven bestaan ook al is er *geen* „economisch resultaat” in de zin die het Instituut er aan toekent. In werkelijkheid varieert het zeer dicht rond de nul, n.l. van + 1,9 % tot — 1,9 % van de omzet, als wij de resultaten van in totaal 15 zeer kleine bedrijven buiten beschouwing laten en de bedrijven naar omzetgrootte groeperen. Deze negatieve economische resultaten hebben dus zeer weinig te betekenen en zijn niet groter dan redelijk verwacht mocht worden. Bovendien wordt het feit of men tot een positief

dan wel tot een negatief resultaat komt nog overwegend beïnvloed door de schatting, die men ten aanzien van het gewaardeerde loon en enkele andere onkostenposten uitvoert. Onder deze omstandigheden verliest het begrip: *economisch resultaat* hier alle praktische zin. Het blijft evenwel een wapen, dat voor de ondeskundige krachtig lijkt, in de hand van hen, die menen dat een kruideniersbedrijf een omzet van f 35.000,— per jaar moet halen om rendabel te zijn.

De overwaardering van de betekenis van het economisch resultaat hangt dan ook samen met o.i. een overwaardering van de invloed van de grootte van de omzet.

De variabiliteit van de totale kosten, vermeerderd met het gewaardeerde loon, is evenwel zo gering indien wij de bedrijven naar de omzetgrootte groeperen, dat aan deze omzetgrootte maar heel weinig betekenis mag worden toegekend.

Een veel belangrijker onderscheiding is die van de bedrijven naar bruto winst. De modus vindt men hier bij 15—17 %, de laagste groep daalt beneden de 11 %, de hoogste stijgt boven de 23 %. De spreiding om de modus is vrij regelmatig klokvormig.

Dat inderdaad de grootte van de omzet van weinig betekenis is, blijkt hier zonneklaar. De gemiddelde omzetten vertonen van groep tot groep met gelijke bruto winst maar heel weinig spreiding. Het is te wensen, dat het Instituut aan deze verschillen in de bruto winst bij haar volgende statistische onderzoeken de grootst mogelijke aandacht wijdt. Waarschijnlijk moet de oorzaak gevonden worden in het assortiment. Practisch loopt het kostenpercentage (incl. gewaardeerd loon) in dezelfde richting als de bruto winst. Dit wijst er op, dat men hier met technisch relevante verschillen te maken heeft. De kosten variëren evenwel minder sterk dan de bruto winsten, met als gevolg, dat de bedrijven met een geringe bruto winst en verlies en die met een hoge bruto winst een netto winst maken. Naar het criterium van de bruto winst gerangschikt, is het economisch resultaat wel degelijk relevant.

Wij hopen dan ook, dat het Instituut hetzij het thans aanwezige, hetzij het in de toekomst te verzamelen materiaal primair zal sorteren op het bruto winstpercentage, om vervolgens na te gaan welke gemeenschappelijke eigenschappen binnen deze groeperingen aanwezig zijn.

Wij achten het niet onwaarschijnlijk, dat dit onderzoek zal leiden tot het stellen van enkele nieuwe vragen op het enquête-formulier. Mogelijk kunnen dan enige andere vervallen, maar hoe dit dan ook zij, hier ligt een zeer belangrijk vraagstuk, dat zowel in het belang van de betrokkenen als van de wetenschap tot oplossing gebracht moet worden.

Het gevaar van jaarlijks te houden enquêtes is, dat men in een bepaalde probleemstelling vastgroeit. Dit gevaar dreigt ook voor het Instituut voor de Middenstand. Door het probleem van de verschillen in bruto winstmarge eens centraal te stellen, kan dit gevaar worden tegengegaan. Het Instituut is ondanks zijn betrekkelijke ouderdom nog vitaal genoeg om ons hier van nieuw materiaal, dat o.i. een rijke oogst belooft, te voorzien.

MARKTONDERZOEKINGEN.

De redactie verleent gaarne plaatsruimte aan het volgende:

De Internationale Distributie-Commissie van de Internationale Kamer van Koophandel stelt een onderzoek in naar de instanties, die zich bezig